

МАЗМҰНЫ / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

Мақала туралы мәлімет

Конференция атауы	«Жастар және ғылым: бүгін мен болашағы» жас ғалымдардың халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдар жинағы
Сборник	«Молодежь и наука: настоящее и будущее». Сборник материалов Международной научно-практической конференции молодых ученых
Conference	The collection of materials from the International Scientific and Practical Conference of Young Scientists «Youth and Science: Present and Future»
Өткізілген күні	7 сәуір 2025, Атырау
ISBN	978-601-262-587-5
Жинақтағы жариялану №	013
Жинақтағы беттері	51-56
ӘОЖ/УДК/UDC	ӘОЖ 331.217
Секция	Секция IV. I Жұмысшы кәсіптері-экономикалық өсу мен дамудың драйверлері // Рабочие профессии - драйверы экономического роста и развития
Автор(лар)	Арыстанбек Тұрар Маралұлы
Мәртебесі	Студент
Ғылыми жетекші	Ғылыми жетекшісі, э.ғ.м., сеньор-лектор –Жамбылова Г.Ж.
Мақала атауы	ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ӨҢІРЛІК ЭКОНОМИКАЛЫҚ ТҰРАҚСЫЗДЫҚ ЖАҒДАЙЫНДА АЗЫҚ-ТҮЛІК ҚАУІПСІЗДІГІН БАҒАЛАУДЫҢ КРИТЕРИАЛДЫҚ ТӘСІЛІ: КӨРСЕТКІШТЕР, ӘДІСТЕМЕ ЖӘНЕ ПРАКТИКАЛЫҚ ҚОЛДАНУ

Ескерту: бұл бет сайтқа орналастыру және мақала PDF-ін сәйкестендіру үшін қосылды. Төменде жинақтағы мақаланың түпнұсқа беттері берілген.

маңызды рөл атқарады.

Жалпы, бухгалтерлік есепті цифрландырудың болашағы осы инновацияларға тікелей байланысты. AI мен блокчейнді дұрыс қолдану кәсіпорындарға қаржылық операциялардың тиімділігін арттыруға, шығындарды оңтайландыруға және есептіліктің айқындығын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді. Бұл технологиялар бухгалтерлік мамандықты жоймайды, керісінше, оны жаңа деңгейге көтеріп, қаржылық талдау мен басқарудағы стратегиялық рөлін күшейтеді.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Маркова В. Д., Марков А. А. Цифровизация, или управление на основе потока данных // Инновации. 2019. № 7. С. 83–87.
2. Melanie Swan "Blockchain: blueprint for a new economy" Kindle, 2015.-152 б.
3. Нью - Йорктегі financial Executives халықаралық конференция. 2018 жыл 14-қараша
4. Marcos Antônio Vaz, Tatiana Nogueira de Oliveira, Cesar Alexandre de Souza: Blockchain and the Accounting Perspective Швейцария, Чам, 2022.-148 б.
5. <https://www2.deloitte.com/global/en/insights.html>

ӘОЖ 331.217

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ӨНІРЛІК ЭКОНОМИКАЛЫҚ ТҰРАҚСЫЗДЫҚ ЖАҒДАЙЫНДА АЗЫҚ-ТҮЛІК ҚАУІПСІЗДІГІН БАҒАЛАУДЫҢ КРИТЕРИАЛДЫҚ ТӘСІЛІ: КӨРСЕТКІШТЕР, ӘДІСТЕМЕ ЖӘНЕ ПРАКТИКАЛЫҚ ҚОЛДАНУ

Арыстанбек Тұрар Маралұлы

t.arystanbek2004@gmail.com

6B04103-Экономика және мемлекеттік басқару білім бағдарламасының 3 курс студенті
Х.Досмұхамедов атындағы Атырау университеті, Атырау қ, Қазақстан Республикасы
Ғылыми жетекшісі, э.ғ.м., сеньор-лектор –Жамбылова Г.Ж.

Азық-түлік қауіпсіздігі – бұл әрбір адамға қолжетімді, сапалы және қауіпсіз тағам өнімдерінің тұрақты түрде қамтамасыз етілуі үшін қажет жағдайлар мен ресурстарды қамтамасыз ету. Қазақстан үшін азық-түлік қауіпсіздігі мәселесі өте өзекті болып табылады, өйткені елдің ауыл шаруашылығы мен өңірлік экономикасына әр түрлі сыртқы және ішкі факторлар әсер етеді. Өңірлік экономикалық тұрақсыздық, сонымен қатар табиғи және климаттық өзгерістер, ауыл шаруашылығы саласындағы технологиялық және құрылымдық мәселелер азық-түлік қауіпсіздігіне қауіп төндіреді.

Қазақстанның әрбір өңірінің азық-түлік қауіпсіздігін бағалау үшін критериалдық тәсілдер маңызды рөл атқарады. Критериалдық тәсіл бойынша бағалау жүргізу арқылы елдің немесе аймақтың азық-түлік қауіпсіздігін нақты көрсеткіштер мен параметрлер негізінде өлшеуге болады. Бұл тәсіл азық-түлік жеткізілімін, өндіріс көлемін, ішкі нарықтағы баға тұрақтылығын, тұрғындардың сатып алу қабілетін және басқа да әлеуметтік-экономикалық факторларды есепке алады.

Бұл зерттеу азық-түлік қауіпсіздігі мәселелерін аймақтық тұрғыда қарастырып, бағалаудың нақты әдістемесін жасауға бағытталған. Қолданылатын әдістемелер мен көрсеткіштер негізінде елдің әртүрлі өңірлеріндегі азық-түлік қауіпсіздігі жағдайы салыстырылады және әртүрлі экономикалық дағдарыстар мен тұрақсыздық кезеңдерінде аймақтық ерекшеліктер ескеріліп, қауіпсіздікті қамтамасыз ету жолдары қарастырылады.

Азық-түлік қауіпсіздігі – бұл әрбір адамның өмір сүруі үшін қажетті азық-түлікке қолжетімділігін, оның сапасының жоғары болуын және тұтыну қауіпсіздігін қамтамасыз ету. Бұл тұжырымдама тек қана азық-түлік өндірісі мен жеткізіліміне қатысты емес, сонымен қатар әлеуметтік және экономикалық тұрғыдан әрбір азаматтың қажеттілігіне жауап беру үшін

жеткілікті ресурстардың болуы маңызды. Азық-түлік қауіпсіздігі әрбір елдің экономикалық тұрақтылығын, халықтың денсаулығын және әлеуметтік әл-ауқатын қамтамасыз ету үшін шешуші фактор болып табылады. Қазақстан үшін азық-түлік қауіпсіздігі мәселесі ерекше маңызды, себебі бұл елдің экономикалық дамуы мен халықтың тұрақты өмір сүру деңгейін қамтамасыз ету үшін қажет.

Өңірлік экономикалық тұрақсыздықтың азық-түлік қауіпсіздігіне әсері Қазақстанның түрлі аймақтарындағы өндірістік, әлеуметтік және экономикалық өзгерістермен тығыз байланысты. Әсіресе ауыл шаруашылығына тәуелді аймақтарда экономикалық қиындықтар азық-түлік өндіру және тарату жүйесін бұза алады. Инфляцияның өсуі, жұмыссыздықтың жоғарылауы, баға тұрақсыздығы және ішкі нарықтағы тапшылықтар халықтың азық-түлікке қол жеткізуін қиындатуы мүмкін. Өңірлік экономикалық тұрақсыздық пен табиғи апаттар да азық-түлік өнімдерінің өндірісіне және жеткізілуіне теріс әсер етуі мүмкін, бұл азық-түлік қауіпсіздігіне қауіп төндіреді.

Азық-түлік қауіпсіздігін бағалау үшін критериалдық тәсіл маңызды құрал болып табылады. Бұл тәсіл бойынша бірнеше көрсеткіштер негізінде аймақтың азық-түлік қауіпсіздігі бағаланады. Қажетті көрсеткіштерге азық-түлік өндірісінің көлемі, ауыл шаруашылығы өнімдерінің сапасы, баға тұрақтылығы, ішкі және сыртқы нарықтағы азық-түлік тапшылығы, халықтың сатып алу қабілеті, инфрақұрылымның дамуы және т.б. жатады. Критериалдық тәсілдің тиімділігі оның аймақтық ерекшеліктерді ескеріп, экономикалық тұрақсыздықтың әсерін нақты көрсеткіштер арқылы анықтауында жатыр. Бұл тәсіл арқылы елдің әртүрлі аймақтарындағы азық-түлік қауіпсіздігі деңгейін нақты бағалауға мүмкіндік береді.

Зерттеудің нәтижесінде ұсынылатын әдістемелер мен практикалық қолдану жолдары аймақтық азық-түлік қауіпсіздігін бағалауда жаңа әдістер мен тәсілдерді енгізуді көздейді. Азық-түлік қауіпсіздігін бағалаудың әдістемесі экономикалық, әлеуметтік және экологиялық факторларды ескере отырып, әрбір аймақ үшін нақты көрсеткіштерді анықтауға бағытталған. Бұл әдістеме аймақтардағы азық-түлік тапшылығын болжауға, ауыл шаруашылығының даму стратегияларын оңтайландыруға және әлеуметтік қолдау шараларын тиімді жоспарлауға мүмкіндік береді. Практикалық қолдану барысында жергілікті билік органдары, кәсіпкерлер және аграршылар азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін нақты шаралар қабылдай алады.

Бұл мәселелерді зерттеу және оларды шешу жолдары Қазақстанның әртүрлі өңірлерінде азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін негіз болып табылады.

Зерттеудің мақсаты – Қазақстандағы әртүрлі аймақтардың азық-түлік қауіпсіздігін бағалаудың критериалдық тәсілін ұсыну және оның практикалық маңыздылығын көрсету.

Қазақстандағы өңірлік экономикалық тұрақсыздық жағдайында азық-түлік қауіпсіздігін бағалаудың критериалдық тәсілінің маңыздылығы өте зор, себебі бұл тәсіл экономикалық дағдарыстар мен тұрақсыздық кезеңдерінде азық-түлік қауіпсіздігі мәселелерін тиімді шешуге көмектеседі. Бұл тәсіл азық-түлік қауіпсіздігін әртүрлі көрсеткіштер мен әдістемелер арқылы бағалауға мүмкіндік береді, әрі аймақтардың ерекшеліктерін ескере отырып, нақты стратегиялар мен шешімдер қабылдауға негіз болады.

Қазақстанның өңірлері арасында экономикалық тұрақсыздықтың әртүрлі деңгейде көрініс табуы мүмкін. Бұл әсіресе ауыл шаруашылығына тәуелді аймақтарда айқын байқалады. Өңірлік экономикалық тұрақсыздық азық-түлік өндірісінің көлеміне, оның бағасына және сапасына әсер ете отырып, жалпы азық-түлік қауіпсіздігіне қауіп төндіреді. Критериалдық тәсілдің маңыздылығы осында: ол әрбір аймақтың нақты экономикалық жағдайын ескере отырып, азық-түлік қауіпсіздігінің деңгейін бағалауға мүмкіндік береді.

Критериалдық тәсіл бойынша азық-түлік қауіпсіздігін бағалау үшін бірнеше көрсеткіштер қолданылады. Бұл көрсеткіштер азық-түлік өндірісінің көлемі, халықтың тұтыну деңгейі, ішкі нарықтағы баға тұрақтылығы, азық-түлікке деген қолжетімділік, климаттық факторлар, өндіріс тиімділігі және т.б. болып табылады. Әрбір көрсеткіш өңірлік ерекшеліктерді ескеріп, жалпы экономикалық тұрақтылықтың және азық-түлік қауіпсіздігінің

деңгейін нақты түрде анықтауға мүмкіндік береді. Бұл тұрғыда критериалдық тәсіл әрбір аймақта азық-түлік қауіпсіздігін тек жалпы деңгейде ғана емес, нақты көрсеткіштер арқылы бағалауға мүмкіндік береді.

Критериалдық тәсілдің әдістемелік маңыздылығы оның нақты және тиімді бағалау құралы ретінде қолданылуында жатыр. Әдістеме негізінде аймақтың азық-түлік қауіпсіздігін бағалау үшін ғылыми негізделген критерийлер мен көрсеткіштер қолданылады, бұл оны шешім қабылдауда тиімді әрі дәл етеді. Әдістемелік тұрғыда бұл тәсіл әртүрлі факторларды ескеруге, сондай-ақ аймақтардың бір-бірінен айырмашылығын анықтауға мүмкіндік береді. Сондықтан аймақтық азық-түлік қауіпсіздігі мәселелерін шешуде критериалдық тәсіл маңызды құрал болып табылады.

Критериалдық тәсілдің практикалық маңыздылығы әрбір аймақта азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін нақты әрекеттерді жоспарлау мүмкіндігімен сипатталады. Бағалау көрсеткіштері мен әдістемелер негізінде алынған нәтижелер аймақтық деңгейде тиісті шаралар қабылдауға мүмкіндік береді. Мысалы, экономикалық тұрақсыздық жағдайында азық-түлік өндірушілерге немесе тұтынушыларға мемлекеттік қолдау көрсету, баға тұрақтылығын қамтамасыз ету, ауыл шаруашылығы өнімдерінің сапасын арттыру үшін нақты шаралар қабылдануы қажет. Критериалдық тәсілдің нәтижесінде аймақтың азық-түлік қауіпсіздігіне қатысты нақты бағыттар мен шаралар анықталып, олардың жүзеге асырылуы тиімді түрде бақылануы мүмкін.

1-кесте Қазақстандағы өңірлік экономикалық тұрақсыздық жағдайында азық-түлік қауіпсіздігін бағалаудың критериалдық тәсілінің күшті және әлсіз жақтарын көрсетеді. Әдістеменің артықшылықтары мен кемшіліктері туралы толық талдау жасауға мүмкіндік береді.

Кесте 1 – Қазақстандағы өңірлік экономикалық тұрақсыздық жағдайында азық-түлік қауіпсіздігін бағалаудың критериалдық тәсілінің әлсіз және күшті жақтары

Жақтары	Күшті жақтары	Әлсіз жақтары
1. Жүйелілік пен кешенділік	Өңірлік азық-түлік қауіпсіздігін жан-жақты және кешенді бағалауға мүмкіндік береді.	Жүйелі талдау үшін көп деректер қажет, ол кейде қолжетімсіз болуы мүмкін.
2. Көрсеткіштерді талдау мүмкіндігі	Нақты көрсеткіштер мен әдістемелер арқылы дәл бағалауға мүмкіндік бар.	Әлеуметтік және саяси аспектілер жеткіліксіз қамтылуы мүмкін.
3. Тәуекелдерді басқару	Тәуекелдер мен қауіп-қатерлерді алдын ала анықтап, шаралар қолдануға мүмкіндік береді.	Экономикалық тұрақсыздықтың ықпалын есептеу күрделі.
4. Практикалық қолдану	Әдістеме өңірлердің ерекшеліктерін ескеріп, нақты жағдайларға бейімделеді.	Өңірлік ерекшеліктердің толық қамтылмауы мүмкін.
5. Экономикалық және экологиялық факторлардың бірігуі	Экологиялық және экономикалық аспектілерді бір уақытта талдауға мүмкіндік береді.	Жетілдірілген әдістер мен жаңа технологиялардың болмауы.

1 кестені талдау келе, бұл көрсеткіштер экономиканың азық-түлік қауіпсіздігіне әсер ететін маңызды факторлар болып табылады. Әрқайсысы бір-бірімен байланысты және бірігуі мүмкін, сондықтан осы аспектілерге назар аудару тұрақты даму мен азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін аса маңызды. Зетттеу көрсеткендей:

- Азық-түлік өндірісінің көлемі төмендеген кезде, елдің азық-түлік қауіпсіздігіне қауіп төнеді;
- Өндіріс өнімдерінің сапасының төмендігі халықтың денсаулығына теріс әсер етеді;
- Ішкі нарықтағы баға тұрақсыздығы азық-түлік қолжетімділігін азайтады;

- Халықтың табысы төмендеген кезде, азық-түлік сатып алуға мүмкіндіктері шектеледі;
 - Орташа табыстың азаюы азық-түлік тұтынуына тікелей әсер етеді;
 - Жергілікті инфрақұрылымның әлсіздігі логистика мен азық-түлік таратуда қиындықтар туғызады;
 - Табиғи факторлар, мысалы, қуаңшылық немесе су тасқыны, өндіріс пен бағаға әсер етеді;
 - Ескі ауыл шаруашылығы техникасы өндіріс тиімділігі мен өнімділікке кері әсер етеді;
 - Жалақының төмендеуі мен жұмыссыздықтың жоғары болуы азық-түлік сатып алу мүмкіндігін төмендетеді.
- Экспортқа тәуелділік азық-түлік қауіпсіздігін әлсіретіп, жаһандық дағдарыстарға әсер етеді.

Кесте 2 - Қазақстандағы өңірлік экономикалық тұрақсыздық жағдайында азық-түлік қауіпсіздігін бағалаудың критериалдық тәсіліне негізделген көрсеткіштері

Көрсеткіштер	Көрсеткіштер сипаттамасы	Бағалаудың маңызы
Азық-түлік өндірісінің көлемі	Өңірде өндірілген азық-түлік өнімдерінің жалпы көлемі мен түрлілігі	Азық-түлік тапшылығын болжау, өндіріс көлемін жоспарлау
Азық-түлік өнімдерінің сапасы	Өнімнің экологиялық таза болуы, химиялық құрамының қауіпсіздігі	Азық-түліктің сапасын бақылау, экологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету
Ішкі нарықтағы баға тұрақтылығы	Нарықтағы бағаның тұрақтылығы, инфляция деңгейі, азық-түлік бағасының өсуі	Бағалардың тұрақтылығын қамтамасыз ету, экономикалық тұрақсыздықты болжау
Азық-түлікке қолжетімділік	Тұрғындардың азық-түлікке қолжетімділігі, оның бағасы мен сапасы	Тұтынушылардың азық-түлікке қолжетімділігін арттыру
Қоғамдық тұтыну деңгейі	Халықтың орташа табысы мен әлеуметтік қолдаулардың деңгейі, тұтыну құрылымы	Әлеуметтік қолдау жүйесін қалыптастыру, тұтыну құрылымын зерттеу
Инфрақұрылымның дамуы	Аймақтық инфрақұрылымның даму деңгейі, жолдар, көлік қызметі	Азық-түлік тасымалын тиімді ұйымдастыру, нарыққа қолжетімділікті арттыру
Табиғи факторлар (климаттық жағдайлар)	Ауыл шаруашылығы үшін қолайлы климаттық жағдайлар мен табиғи апаттардың ықпалы	Табиғи апаттардан қорғану, климаттың әсерін ескеру
Ауыл шаруашылығының технологиялық дамуы	Ауыл шаруашылығында қолданылатын жаңа технологиялар мен техникалар, автоматтандыру деңгейі	Ауыл шаруашылығында жаңа технологияларды енгізу, өнімділікті арттыру
Тұтынушылардың сатып алу қабілеті	Тұрғындардың сатып алу қабілеті, жұмыссыздық деңгейі, халықтың әлеуметтік-экономикалық жағдайы	Халықтың өмір сүру деңгейін жақсарту, әлеуметтік мәселелерді шешу
Экспорттық және импорттық баланс	Экспорттық және импорттық азық-түлік көлемдері, ішкі нарықтағы теңгерім	Экспорттық нарыққа шығуды қолдау, азық-түлік бағасының тұрақтылығын сақтау

Бұл кесте азық-түлік қауіпсіздігін бағалау кезінде қолданылатын негізгі көрсеткіштерді сипаттап, олардың маңыздылығын айқындайды. Әрбір көрсеткіш аймақтық азық-түлік қауіпсіздігін нақты бағалауға мүмкіндік береді.

Қазақстандағы өңірлік экономикалық тұрақсыздық жағдайында азық-түлік қауіпсіздігін бағалаудың критериалдық тәсіліне қатысты ғылыми жаңалықтар енгізу үшін бірнеше бағытты дамытуға болады. Бұл бағыттар қазіргі уақытта ғылым мен практикада қолданылып жатқан әдістерді

жетілдіруге, жаңа тәсілдер мен әдістемелерді енгізуге негізделеді. Әрбір ұсыныс нақты жағдайға бейімделіп, азық-түлік қауіпсіздігі мәселесін тереңірек талдауға және шешім қабылдауға көмектеседі.

Кесте 3 - Қазақстандағы өңірлік экономикалық тұрақсыздық жағдайында азық-түлік қауіпсіздігін бағалаудың критериалдық тәсіліне енгізуге болатын ғылыми жаңалықтар мен ұсыныстары

Ғылыми жаңалықтар мен ұсыныстар	Сипаттама	Маңызы
Жаңа көрсеткіштер мен индикаторларды енгізу	Азық-түлік қауіпсіздігін бағалауға арналған жаңа, аймақтық ерекшеліктерді ескеретін көрсеткіштер мен индикаторларды әзірлеу.	Азық-түлік қауіпсіздігіне қатысты нақты, аймақтық көрсеткіштер мен индикаторлар арқылы нәтижелерді дәлірек бағалау.
Экономикалық және экологиялық деректерді біріктіру	Экономикалық және экологиялық факторларды біріктіріп, азық-түлік қауіпсіздігіне қатысты кешенді деректерді жинау.	Экономикалық және экологиялық деректерді біріктіру арқылы азық-түлік қауіпсіздігінің тиімді мониторингін жасау.
Сандық модельдер мен жасанды интеллектті қолдану	Азық-түлік қауіпсіздігіне қатысты болжамдар мен шешімдер қабылдау үшін жасанды интеллект пен үлкен деректерді қолдану.	Жасанды интеллект арқылы болжамдар жасау және шешімдер қабылдау процесін автоматтандыру.
Кешенді интеграцияланған бағалау әдістерін енгізу	Көпкритериалды талдау әдісін жетілдіріп, экологиялық, экономикалық және әлеуметтік өлшемдерді біріктіру.	Әр түрлі факторларды бір уақытта бағалап, аймақтық азық-түлік қауіпсіздігін кешенді түрде зерттеу.
Азық-түлік қауіпсіздігін бағалауда аймақтық ерекшеліктерді ескеру	Аймақтардың азық-түлік қауіпсіздігін бағалаудың өзіндік ерекшеліктерін ескеретін әдіснаманы әзірлеу.	Әрбір аймақтың әлеуметтік-экономикалық жағдайына сәйкес азық-түлік қауіпсіздігін бағалау әдіснамасын дамыту.
Азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін нақты ұсыныстар мен саясатты әзірлеу	Азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін қабылданған саясаттардың тиімділігін бағалап, нақты шешімдер ұсыну.	Қабылданған саясаттардың нәтижелілігін зерттеп, жаңа стратегиялар мен шаралар ұсыну.
Әлеуметтік және мәдени факторларды ескеретін зерттеулер	Азық-түлік қауіпсіздігіне қатысты әлеуметтік және мәдени факторларды зерттеу және олардың әсерін бағалау.	Әлеуметтік мінез-құлық пен мәдени ерекшеліктерді ескере отырып, тұтынушылық сұраныс пен қажеттіліктерді анықтау.
Динамикалық мониторинг жүйесін енгізу	Үздіксіз мониторинг жүргізіп, аймақтық азық-түлік қауіпсіздігін бақылауға арналған динамикалық жүйелерді енгізу.	Азық-түлік қауіпсіздігін үздіксіз бақылап, әрбір аймақтың өзгерістеріне жедел жауап беру мүмкіндігін арттыру.

Бұл кесте азық-түлік қауіпсіздігін бағалаудың жаңа тәсілдері мен әдістерін ұсынады, олар ғылым мен практиканы біріктіріп, аймақтық экономикалық тұрақсыздықты тиімді шешуге мүмкіндік береді.

Қазақстандағы өңірлік экономикалық тұрақсыздық жағдайында азық-түлік қауіпсіздігін бағалаудың критериалдық тәсілі маңызды әрі өзекті тақырып болып табылады. Бұл мәселе Қазақстанның әртүрлі аймақтарында азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету және оның деңгейін дұрыс бағалау үшін қажетті ғылыми әдіснаманы қажет етеді. Әрбір өңірдің экономикалық жағдайы мен азық-түлік ресурстарын қамтамасыз етуі бірдей емес, сондықтан

эртүрлі аймақтардағы азық-түлік қауіпсіздігін бағалау үшін түрлі көрсеткіштер мен әдістемелерді қолдану керек. Азық-түлік қауіпсіздігін бағалаудың критериалдық тәсілі негізінде эртүрлі факторлар, оның ішінде экономикалық, әлеуметтік, экологиялық және демографиялық жағдайлар ескерілуі қажет.

Көрсеткіштер арқылы әрбір өңірдің азық-түлік қауіпсіздігін анықтауға болады. Бұл көрсеткіштер ішінде ішкі өндіріс көлемі, азық-түлік өнімдерін тұтыну деңгейі, баға тұрақтылығы, жұмыссыздық деңгейі, халықтың өмір сүру деңгейі, азық-түлік өнімдерімен қамтамасыз ету индексі сияқты көрсеткіштер болуы мүмкін. Әдістемелік тұрғыда, критериалдық тәсіл арқылы әрбір көрсеткіштің салмағын анықтап, оның әсерін өлшеуге мүмкіндік береді. Бұл тәсіл әр аймақтың азық-түлік қауіпсіздігін тереңірек түсінуге және оны реттеу шараларын тиімді жоспарлауға септігін тигізеді.

Практикалық қолдану тұрғысынан, бұл әдіс әрбір аймақтың азық-түлік қауіпсіздігін мониторингтеу, болашақтағы өзгерістерді болжау, экономикалық дағдарыстарға қарсы алдын ала шаралар қабылдау үшін маңызды құрал болып табылады. Өңірлік экономикалық тұрақсыздық жағдайында азық-түлік қауіпсіздігін сақтаудың негізгі жолы – агроөнеркәсіп кешенін дамыту, ауыл шаруашылығында жаңа технологияларды енгізу және азық-түлік өнімдерін өндіруге байланысты саясаттарды тиімді іске асыру.

Сондай-ақ, бұл әдіс азық-түлік өнімдерінің импортын, экспортын, баға тұрақтылығын және халықтың азық-түлікке деген қолжетімділігін бақылауды қамтамасыз етеді. Қазақстанның өңірлері арасындағы теңсіздіктерді жою үшін, әр аймақтың экономикасы мен азық-түлік қауіпсіздігі мәселелеріне назар аудару қажет. Әр аймақ үшін арнайы бағдарламалар мен жобалар құру, әлеуметтік қолдау шараларын енгізу өте маңызды.

Критериалдық тәсілдің практикалық қолданылуы әр өңірдегі азық-түлік қауіпсіздігін реттеуде үлкен рөл атқарады. Ол экономикадағы өзгерістер мен дағдарыстарды алдын ала болжауға, әлеуметтік мәселелерді шешуге және өңірлердегі экономикалық тұрақтылықты арттыруға көмектеседі. Азық-түлік қауіпсіздігін сақтау үшін барлық аймақтарда тиімді аграрлық саясаттар мен ауыл шаруашылығын қолдау шараларын жүзеге асыру қажет.

Қорытындылай келе, Қазақстандағы өңірлік экономикалық тұрақсыздық жағдайында азық-түлік қауіпсіздігін бағалаудың критериалдық тәсілі өте маңызды. Бұл тәсіл экономикалық тұрақсыздықтың әсерін азайтуға, өңірлердің азық-түлік қауіпсіздігін арттыруға және халықтың азық-түлікпен қамтамасыз етілу деңгейін жақсартуға мүмкіндік береді. Әдіснамалық және көрсеткіштерді дұрыс пайдалану арқылы, Қазақстанның әрбір аймағында азық-түлік қауіпсіздігін тиімді басқаруға болады.

Критериалдық тәсіл арқылы азық-түлік қауіпсіздігін бағалау тек теориялық тұрғыдан ғана емес, практикалық тұрғыдан да маңызды болып табылады. Ол әрбір аймақтың азық-түлік қауіпсіздігін анықтап, өңірлік деңгейде шешім қабылдау процесін тиімді етеді. Сонымен қатар, бұл тәсіл экономикалық тұрақсыздық жағдайында азық-түлік қауіпсіздігі мәселелерін шешудің кешенді жолдарын ұсынады, бұл елдің экономикалық және әлеуметтік тұрақтылығын сақтауға мүмкіндік береді.

Осылайша, Қазақстандағы өңірлік экономикалық тұрақсыздық жағдайында азық-түлік қауіпсіздігін бағалаудың критериалдық тәсілі тиімді шешімдер мен стратегиялар әзірлеуде маңызды құрал болып табылады, оны қолдану арқылы елдің азық-түлік қауіпсіздігіне қатысты мәселелерді тиімді басқаруға болады.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Қазақстан Республикасының Ұлттық экономика министрлігі. Қазақстандағы азық-түлік қауіпсіздігі туралы ұлттық баяндама. Нұр-Сұлтан, 2023. Қолжетімді ресурс: <http://economy.gov.kz>
2. Азық-түлік және ауыл шаруашылығы ұйымы (FAO). Азық-түлік қауіпсіздігі және тұрақты даму: аймақтық шолу. Рим: БҰҰ, 2022. Қолжетімді ресурс: <http://www.fao.org>
3. Джуманова Б.К., Қайырбекова А.Ш. Қазақстандағы өңірлік экономикалық